

de zaak buyle in de vlaamse pers(*)

danny jacobs

INLEIDING

De VTM-journalist Daniël Buyle geniet bij het publiek een relatief grote bekendheid. Dit niet zozeer omwille van zijn journalistieke kwaliteiten, doch door een aantal conflicten met Buyle's vroegere werkgever de BRT. Deze conflicten - die in de media bestempeld werden als zijnde "de zaak Buyle" - vonden hun oorsprong in het voorjaar van 1980 en culmineerden, eind augustus 1987, in het ontslag van Daniël Buyle als radiojournalist bij de BRT. Indien men enkele vroegere zaken, zoals deze rond BRT-journalist Maurice De Wilde, terzijde laat, dan is de zaak Buyle ongetwijfeld één der langstlopende en meest conflictuele incidenten met een verslaggever in de geschiedenis van de BRT.

Doordat deze "zaak Buyle" ongetwijfeld een hoog polemische connotatie kent - dit zowel op journalistiek, ideologisch, politiek als syndicaal vlak - werd ze weerhouden als studieobject voor een inhoudsanalytisch onderzoek van de verzuilde Vlaamse pers.

Vooraleer het opzet, de voornaamste resultaten en conclusies van het onderzoek worden besproken, dienen we eerst de "zaak Buyle" summier in kaart te brengen.

DE ZAAK BUYLE: EEN OPEENSTAPELING VAN CONFLICTEN

Een niet onaardig aantal elementen die door de BRT-hiërarchie in het Buyle-dossier werden weerhouden, zijn het gevolg van de werkzaamheden die Buyle *niet* in zijn hoedanigheid van BRT-journalist had gesteld. Het gaat hier in het bijzonder om *perspublicaties* en *uitlatingen in interviews*.

Op 11 november 1980 verschijnt er in "Humo" een artikel waarin Daniël Buyle een kritische analyse maakt van de binnen-parlementaire lobby's in België (1). Volgens de BRT-directie zou dit artikel zijn geloofwaardigheid als objectief en onpartijdig BRT-journalist in het gedrang gebracht hebben. In 1983 krijgt Buyle een sanctie n.a.v. een interview - dat van hem verscheen in het progressieve maandblad "Komma" - waarin de partijpolitieke samenstelling van de BRT-beheersorganen wordt aangeklaagd, en de nefaste weerslag hiervan op een kritische en onafhankelijke journalistiek wordt behandeld (2). Een gelijkaardige situatie ontstaat wanneer Buyle in september 1986 n.a.v. het verschijnen van zijn boek "De lakeien van de Wetstraat" geïnterviewd wordt voor het weekblad "Humo" (3). De uitlatingen die hij zich daarin permitteert t.a.v. collega-journalisten en de BRT-hiërarchie, worden aanzien als zijnde in strijd met de voorgescreven terughoudendheid van de omroepjournalisten.

De meest verstrekkende conflicten binnen de BRT zijn het gevolg van Buyle's werkzaamheden als *radiojournalist*. Buyle wendde zich in dit geval tot driemaal toe tot de Raad van State, dat als hoogste administratief rechtscollege nog maar

in één zaak een bindende uitspraak heeft gedaan.

Tijdens de nacht van 13 december 1981 interviewde Buyle formateur Martens, die zopas, na lange onderhandelingen, het formatieberaad van het nieuwe rooms-blauwe kabinet Martens V had afgerond. Toenmalig administrateur-generaal van de BRT Vandebussche vond dat de vraagstelling insinuerend en negatief van aard was, en hij gaf Buyle een officiële (berisping) en een officieuze (verbanning van 'Wetstraat' naar de binnendienst op de redactie) sanctie. Een arrest van de Raad van State hieromtrent vernietigde de officieuze sanctie, doch bevestigde de officiële sanctie. In concreto werd er gesteld dat de 'radio- en tv-journalist bij het brengen van nieuws en duiding de vereiste "schroom" moet betonen'(4).

Op 4 juli 1982 maakte Buyle een Actueel-bijdrage over het nieuwe KB inzake de regeringsmededelingen. Een passus - waarin de nieuwe vorm en het tijdstip van de regeringsmededelingen met de situatie in andere landen werd vergeleken - werd door de eindredacteur van dienst uit de bijdrage geknipt. De daaropvolgende procedure die leidde tot een nieuwe sanctie en Buyle's principiële stellingname omtrent "het moreel auteursrecht van de journalist" (wat onder meer inhoudt dat derden niet zomaar zonder voorafgaandelijke toestemming van de betrokken journalist in een bijdrage kunnen knippen) gaf aanleiding tot een nieuwe zaak voor de Raad van State.

Vooraleer Daniël Buyle op 25 augustus 1987 door de BRT-Raad van Beheer formeel werd ontslagen, zouden nog enkele conflicten de revue passeren: ontevredenheid vanuit bepaalde hoek over de radioverslaggeving die Buyle gemaakt heeft over de gemeenteraadsverkiezingen te Gent op 24 april 1982 (5), betwistingen over verlofregelingen en problemen met collega-journalisten kan men in dit verband vermelden.

Naast de eerder vermelde opeenstapeling van conflicten als mede-oorzaak kunnen 3 radiojournaal-items (op 14, 18 en 19 mei 1987) als onmiddellijke aanleiding van het *ontslag* worden weerhouden. Vanaf 20 mei wordt Buyle de toegang tot de BRT-gebouwen ontzegd wegens ernstige deontologische fouten. Dit sloeg onder meer op het feit dat in het journaal aan duiding werd gedaan, wat normaal is voorbehouden aan het op het middag- en avondjournaal aansluitend duidingsprogramma Actueel. Ook vormelijke fouten, zoals het feit dat herhaaldelijk de vastgestelde lengte van het journaal met enkele minuten werd overschreden, werden vermeld.

Na een maandenlange behandeling van de zaak in de adviesgevende (o.a. tuchtraad en adviescollege objectiviteit) en beslissingsbevoegde (Vaste Commissie en Raad van Beheer) organen van de BRT viel het ontslag op 25 augustus 1987 na een beslissende stemming (CVP - PVV meerderheid versus SP - VU minderheid) binnen de Raad van Beheer. De zaak kreeg een staartje, omdat ze gedurende weken werd gevolgd door stakings-, stiptheids- en solidariteitsacties.

DE ZAAK BUYLE: RAAKVLAKKEN EN DRAAGWIJDTE

De zaak Buyle heeft meerdere *raakvlakken*. Ze ontwikkelde zich op het eind van de jaren '70, vrijwel gelijktijdig met de verhitte 'objectiviteitsdiscussie' rond de berichtgeving op de BRT. Vervolgens stelt ze ook het ambtenarenstatuut en de daarmee verbonden rechten en plichten van de BRT-journalist in het daglicht.

Tenslotte is er het jurisdictionele raakvlak, dat zich situeert op vrijwel alle niveaus van de administratieve rechtspraak: de problemen die ontstaan als gevolg van het onvoldoende (of niet) naleven van de rechten van de verdediging, lacunes in de te volgen procedure bij het afhandelen van een tuchtsanctie binnen een openbare instelling, en de rechtsonzekerheid die ontstaat uit de laat-tijdige behandeling van verzoekschriften bij de Raad van State.

Alhoewel men "de zaak Buyle" zou kunnen bestempelen als een eenvoudig conflict tussen werknemer en werkgever, is het duidelijk dat de *draagwijdte* ervan veel verder strekt. De ideologische en partijpolitieke component treedt hier dan op de voorgrond. Vooral vanuit de linkerzijde van het politieke spectrum werd de verdediging van Buyle opgenomen: zowel politici, partijpolitiek benoemde leden van tucht-, advies- en beheersorganen binnen de BRT, de socialistische overheidsvakbond ACOD en links georiënteerde intellectuele kringen spelen hierin een belangrijke rol. Toch hebben zowel SP en VU zich in de zaak Buyle als oppositiepartij willen profileren, daar deze zich afspeelde onder een rooms-blauwe regeringscoalitie, die eveneens bepalend was voor de krachtsverhoudingen binnen de BRT. De regeringspartijen CVP - PVV, die gedurende de periode 1980 - 1987 (uitz. 1981) de feitelijke meerderheid van de BRT-organen uitmaakten, stelde zich meestal negatief op tegen de zaak Buyle. Uitzonderingen hierop vormden de christelijke overheidsvakbond CCOD, die tijdens de ontslagperiode de stakingsacties ondersteunde, alsook de PVV-voorzitster A. Neyts, die de opgelegde Buyle-sanctie, 'het ontslag', te zwaar vond.

De zaak Buyle kan bijgevolg exemplarisch gesteld worden om te onderzoeken hoe uit de berichtgeving in de Vlaamse pers bepaalde tendensen kunnen worden afgeleid. In concreto kunnen we ons de vraag stellen, of men in de berichtgeving rond de zaak Buyle enige indicatie kan vinden als zou er zich een doorbraak manifesteren in de nauwe verbondenheid die bestaat (of bestond) tussen een specifiek dagblad en haar politieke en ideologische zuil? Met andere woorden is de verslaggeving rond de figuur Daniël Buyle - verbonden met het concept kritische journalistiek - die reeds vanaf 1980 (het Martens-incident) de klassiek links-rechts tegenstelling deed opwaaien in de dagbladpers, anno 1987 nog steeds het voorwerp van niet-informatieve en polariserende berichtgeving.

METHODOLOGISCH KADER

Voor het verwezenlijken van het onderzoeksobject hebben we ons methodisch gesteund op de inhoudsanalyse. Deze methodologische aanpak veronderstelt zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve stap.

Vooraleer men wil nagaan hoe kranten inhoudelijk hun berichtgeving over de zaak Buyle aanpakken, dient men eerst *kwantitatief* te onderzoeken hoeveel aandacht elk van deze dagbladen aan het gebeuren heeft geschonken. Het aantal verschillende artikels m.b.t. het ontslag van Buyle, de totale oppervlakte in cm² gewijd aan deze berichtgeving en de spreiding ervan in de tijd wordt nagegaan. Vervolgens wordt de berichtgeving kwantitatief onderverdeeld in een aantal zuivere inhoudelijke (b.v. reacties op het ontslag van Daniël Buyle, berichtgeving over stakings- en solidariteitsacties) en vormelijke categorieën (b.v. commentariërende artikels, lezersbrieven). Tenslotte wordt dit kwantitatief deel afgesloten met een analyse van de grafische vormgeving. Een aantal belang-

rijke indicatoren, zoals de illustraties (aantal, vorm, functie, inhoud en betekenis), de plaats van de artikels qua paginering en plaats op de bladzijde, zijn eveneens een graadmeter van de aandacht die een dagblad aan het gebeuren schenkt.

Aan de hand van een aantal 'case-analyses' wordt *kwalitatief* onderzocht hoe de dagbladen inhoudelijk hebben bericht over het ontslag van Daniël Buyle. De volledigheid en de accuraatheid van de berichtgeving wordt behandeld in het onderzoek naar de informatiekwaliteit. In het gerichtheidsonderzoek wordt nagegaan of uit de zuiver informatieve artikels blijkt of een dagblad negatief, positief of neutraal staat tegenover het ontslag van Daniël Buyle. De omvang en de aard van de commentariërende artikels en de lezersbrieven, alsook de waargenomen gerichtheid ervan, zijn eveneens indicatoren van de houding van een dagblad tegenover het ontslag van Daniël Buyle. Het opsporen van emotioneel en suggestief taalgebruik en de mate waarin informatie en commentaar wordt vermengd in het tekstgedeelte en headlines van de informatieve artikels, maakt voorwerp uit van het suggestiviteitsonderzoek.

Aan de hand van het verzamelde feitenmateriaal kan men conclusies trekken voor alle dagbladen alsook voor elk van de dagbladen afzonderlijk.

HET ANALYSEMATERIAAL

Bij het zoeken naar het analysemateriaal hebben we geopteerd voor het onderzoeken van de berichtgeving over het ontslag van Daniël Buyle in het gehele scala van de Vlaamse pers. Van de 6 dagbladketens met gezamenlijk 13 titels, die anno 1987 nog bestonden, werd per keten het moederblad als dagbladtitel weerhouden. Deze moederbladen of hoofduitgaven worden gekozen omdat ze toonaangevend en representatief zijn voor hun respectieve dagbladketen qua ideologisch en levensbeschouwelijk profiel en qua aandacht voor algemene en politieke berichtgeving. Het socialistisch dagblad De Morgen, de katholieke dagbladen De Standaard, Gazet van Antwerpen, Het Volk en Het Belang van Limburg alsook het liberale dagblad Het Laatste Nieuws zijn de geselecteerde moederbladen.

In deze dagbladen worden alle artikels over het ontslag van Buyle onderzocht in de exemplaren die verschenen gedurende de periode van 25 augustus 1987 (de dag nadat Buyle wordt ontslagen door de CVP - PVV meerderheid in de Raad van Beheer van de BRT) tot en met 19 september 1987 (daags nadat in een referendum - gehouden onder alle BRT-journalisten - bekend wordt dat er geen meerderheid bereid werd gevonden om de stakings- en solidariteitsacties, gericht op het ongedaan maken van de ontslagmaatregel, gaande te houden).

CONCLUSIES VAN DE KWANTITATIEVE ANALYSE

De hier weergegeven resultaten trachten een zo volledig mogelijk beeld te schetsen van de kwantiteit van de berichtgeving. Hieruit zal blijken dat de verschillen *tussen* de uiteenlopende dagbladstrekkingen (b.v. socialistisch versus katholiek) opmerkelijk zijn. Deze opmerking geldt eveneens voor de verschillen *binnen* één bepaalde dagbladstrekking. Uit ons onderzoek zal immers tot uiting komen dat de katholieke dagbladpers (waarvan er vier verschillende titels in ons

sample werden opgenomen) zeker geen monolithisch blok vormt. De verschillen kunnen het best toegelicht worden aan de hand van de bekomen onderzoeksresultaten :

- a. De grootste aandacht aan het gebeuren wordt geschonken door het socialistische dagblad De Morgen. Deze krant neemt zowat 1/3 van het totaal *aantal bijdragen* voor haar rekening. Het *oppervlakte-aandeel* van deze bijdragen neemt zowat de helft in van de som van de totale oppervlakte die alle dagbladen aan het gebeuren schenken. Alhoewel de relatieve oppervlakte (nl. het aandeel van de Buyle-berichtgeving in de totale oppervlakte van een dagblad) bij De Morgen slechts 1,15 % bedraagt, bekleedt men hiermee toch de eerste plaats.

De katholieke dagbladpers - met uitzondering van Het Belang van Limburg - staat qua aandacht de tweede in rangorde geplaatst. Toch liggen deze resultaten reeds mijlenver van de uitslag van De Morgen. Binnen deze groep besteedt Gazet van Antwerpen de hoogste oppervlakte aan het gebeuren. Dit dagblad, dat als conservatief georiënteerd kan worden gedefiniëerd, is ideologisch manifest negatief gericht tegen de zaak Buyle. Dit bleek ook onder meer uit de negatieve gerichtheid van de commentariërende artikels. Gazet van Antwerpen wordt op de voet gevolgd door Het Volk en De Standaard. De aandacht die Het Volk, met het ACW verbonden, schenkt aan het ontslag van Daniël Buyle, is wellicht ook mee verklaarbaar door de rol van de CCOD centrale van de christelijke overheidsvakbond in de ontslagfase. Voor een kwaliteitskrant als De Standaard is het bijna een evident gegeven, dat het ontslag van Daniël Buyle als niet onbelangrijk gegeven in het binnenlandse (politieke) gebeuren de nodige aandacht krijgt. Het buitenbeentje binnen de katholieke dagbladpers vormt Het Belang van Limburg, dat - van alle dagbladen - het laagst scoort op alle aandachtscriteria (o.a. aantal artikels, oppervlakte artikels in cm² en het relatieve oppervlakte-aandeel). Deze beperktere aandacht kan wellicht worden verklaard door het feit dat dit enig regionaal dagblad (met als voornaamste verspreidingsgebied de provincie Limburg) in Vlaanderen minder plaats inruimt voor wat men met een boutade als 'nieuws uit Brussel' aanduidt. Deze vaststelling wordt eveneens ondersteund door het feit dat Het Belang van Limburg als enig dagblad geen enkel commentariërend artikel en geen enkele lezersbrief over het gebeuren publiceert. De liberale dagbladpers - in ons sample vertegenwoordigd door Het Laatste Nieuws - publiceert wel het tweede hoogste aantal bijdragen over het ontslaggebeuren, doch bekleedt de voorlaatste positie m.b.t. de oppervlakte ingenomen door deze bijdragen en het relatieve oppervlakte-aandeel ervan.

- b. Wat de *spreiding van de berichtgeving* in de tijd betreft, blijkt dat het informatie-aanbod van alle Vlaamse dagbladen grotendeels gesitueerd is binnen twee piekperiodes. Een eerste piekperiode strekt zich uit tot de vijfde kalenderdag na het ontslag op 24 augustus 1987. De tweede piekperiode loopt van 11 tot en met 15 september 1987 (gedurende deze opeenvolgende dagen wordt het ontslag van Buyle door de Raad Van Beheer van de BRT herbevestigd). Deze vaststellingen gaan voor alle dagbladen grotendeels op. Toch is de berichtgeving niet absoluut geconcentreerd rond deze twee piek-

periodes. Hieruit blijkt weer de verschillende belangstelling die de dagbladen aan het gebeuren hechten. Immers, De Morgen publiceert bijdragen in 19 van de 23 krantennummers, die verschenen gedurende onze onderzoeksperiode. Het Belang van Limburg publiceert in slechts 13 nummers een bijdrage over het ontslag van Daniël Buyle.

- c. Door het opsplitsen van de artikels in categorieën werd dieper gepeild naar de *aard van de bijdragen*. Dit onderzoek wees uit dat in de meeste dagbladen veel ruimte ingenomen werd door "reacties op de zaak Buyle" (categorie II). De tweede en de derde plaats wordt ingenomen door respectievelijk "bijdragen over de juridische aspecten van de zaak Buyle" (categorie VI) en "bijdragen over stakings- en solidariteitsacties" (categorie V). De vierde plaats wordt bekleed door "de commentariërende artikels" (categorie IV). In de case-analyse bleek dat vooral De Morgen en De Standaard veel aandacht besteedden aan "hoofdartikels" en "commentariërende artikels", waarvan beide dagbladen er meerdere publiceerden. De overige drie dagbladen beperkten zich tot de publikatie van één enkel hoofdartikel. Alleen Gazet van Antwerpen en Het Volk plaatsten daarnaast elk nog een column. Een andere categorie van opiniërende bijdragen, "de lezersbrieven", neemt 1/5 van het totaal aantal bijdragen voor haar rekening, toch bekleden de brieven slechts de zevende positie qua oppervlakte-aandeel. Opvallend is ook hier weer dat De Morgen de helft van alle lezersbrieven publiceert, en dat de overige helft gelijk wordt verdeeld onder het liberale dagblad Het Laatste Nieuws en de drie katholieke dagbladen. In een aparte paragraaf werd de hoogst scorende categorie "reacties op de zaak Buyle" nader geanalyseerd. Hieruit bleek dat in het totaal zowat 32 verschillende reactiegevers aan bod kwamen, en dat er bij sommige dagbladen (Het Laatste Nieuws en De Morgen) een uitgesproken congruentie bestaat tussen de strekking van het blad en die van de politieke mandatarissen (van respectievelijk liberale en socialistische aard) die aan het woord worden gelaten.
- d. Een andere vaststelling die hierbij aansluit, is dat de artikels, m.b.t. het ontslag van Buyle naargelang van de dagbladstrekking nogal uiteenlopend *geïllustreerd* zijn. Het socialistische dagblad De Morgen neemt hier weer 23 van de 31 illustraties voor zijn rekening. De katholieke dagbladen - met uitzondering van Het Belang van Limburg en met als koploper Gazet van Antwerpen - publiceren 7 van de overige 8 illustraties. De illustraties bij De Morgen bestaan uit foto's, cartoons, karikaturen en cartoon-karikaturen, en vervullen hoofdzakelijk een illustrerende/informatieve of blikvangende functie. Bij de overige dagbladen van katholieke en liberale strekking worden enkel foto's gepubliceerd, die hoofdzakelijk een illustrerende/informatieve functie hebben.
- e. Het onderzoek *naar de plaats van de artikels* leverde ook enkele opmerkelijke resultaten op. Het feit dat alle dagbladen de overgrote meerderheid van de artikels op één van de binnenbladzijden plaatst, wijst erop dat de berichtgeving over het ontslag van D. Buyle meestal geen voorrang kreeg ten opzichte

van de rest van de berichtgeving.

De resultaten m.b.t. de situering van de bijdragen volgens plaats op de bladzijde zijn minder eensluidend. Alleen bij De Morgen en bij Het Volk zullen de meeste bijdragen geplaatst worden en/of aanvangen op de bovenste helft van de pagina. Het feit dat bij de overige dagbladen de overgrote meerderheid van de artikels geplaatst wordt op de onderste helft van de pagina, kan een indicatie zijn van de mindere aandacht die aan het gebeuren wordt geschonken.

Tenslotte kunnen we er nog op wijzen dat bij alle dagbladen fragmentatie uitsluitend plaatsvindt bij bijdragen op de frontpagina. Dit betekent dat een artikel - dat aanvangt op de eerste bladzijde - slechts gedeeltelijk wordt afgedrukt en wordt vervolgd op één der binnenbladzijden.

CONCLUSIES VAN DE ANALYSE VAN DE INHOUDELIJKE ASPECTEN VAN DE BERICHTGEVING

- a. Met betrekking tot het *informatiekwaliteitsonderzoek* kunnen we stellen dat de dagbladen vrij *volledig* waren in hun berichtgeving over de zaak Buyle. Deze volledigheid werd nagegaan aan de hand van een lijst met informatie-items, die een chronologische reconstructie vormden van het gebeuren tijdens onze onderzoeksperiode. Toch valt het op dat zowel Gazet van Antwerpen als Het Belang van Limburg (vrij) gevoelig onder de gemiddelde volledigheidresultaten liggen. Het feit dat kranten kwantitatief veel of weinig aandacht besteden aan de zaak Buyle, heeft vrijwel geen invloed op de volledigheid van de berichtgeving. Zo scoort De Standaard met een laag oppervlakteaandeel het hoogst qua volledigheidsgraad.

De informatie-items werden vervolgens opgedeeld in harde en zachte items. Het publiceren van harde items was een noodzakelijk gegeven voor het goed begrijpen van het gebeuren, alsook om de gebeurtenissen in een oorzakelijk verband te kunnen plaatsen. De zachte items verschaffen eveneens relevante - doch niet essentiële - informatie in functie van het goed begrijpen van het gebeuren. De informatiekwaliteit zal dan ook dalen naarmate meer harde items niet vermeld worden. Aldus bleek dat bij kranten met de hoogste volledigheidsgraad, de meeste niet-vermelde items van zachte aard zijn. Deze groep waartoe De Standaard en De Morgen behoren, publiceren ook het kleinste aantal onvolledige items. Naarmate de volledigheidsgraad afneemt, zal het aandeel van de niet-vermelde harde items toenemen en zullen ook meer onvolledige items worden gepubliceerd. Deze conclusies gaan onder meer op voor Gazet van Antwerpen en voor Het Belang van Limburg.

Uit het onderzoek naar de accuratesse van de berichtgeving blijkt dat de overgrote meerderheid van de fouten van objectieve aard (waaronder foutieve naamaanduiding, cijfergegevens, lokatie-, data- en tijdsaanduidingen, alsook schrijffouten) is en dat slechts 1/5 van de fouten slaat op inhoudelijke aspecten (o.a. foutieve weergave van informatie) van de berichtgeving zelf. De Standaard blijkt ook hier weer het meest accuraat te zijn. De Morgen daarentegen publiceert nu het tweede hoogste aantal fouten na Gazet van Antwerpen. Toch kan men deze gegevens relativeren, indien men rekening houdt met het feit dat de onderzochte oppervlakte bij De Morgen zowat 6 maal gro-

ter is dan bij De Standaard, zodat de kans ook groter wordt dat, naarmate de oppervlakte stijgt, meer fouten gedetecteerd zullen worden.

- b. Uit het *gerichtheidsonderzoek* blijken nu duidelijk de inhoudelijke verschillen tussen de dagbladen onderling. Het socialistische dagblad De Morgen is het meest positief georiënteerd tegenover de zaak Buyle. Dit blijkt uit het feit dat vrijwel de ganse oppervlakte wordt besteedt aan positieve bijdragen.

De overige dagbladen besteden niet alleen kwantitatief minder aandacht aan het gebeuren, ook blijkt hun toenemende negatieve en/of neutrale ingesteldheid. Binnen het blok van de katholieke dagbladen leidt dit echter niet tot eenvormige resultaten. Gazet van Antwerpen zal 2/3 van zijn oppervlakte gelijkmatig besteden aan bijdragen met een negatieve en neutrale ingesteldheid. Het Volk besteedt eveneens ongeveer 1/3 van zijn oppervlakte aan negatieve bijdragen, toch is nog ruim de helft van de oppervlakte van de bijdragen positief georiënteerd. Dit zelfde geldt min of meer voor De Standaard, die echter meer plaats inruimt voor bijdragen van neutrale aard. Het Belang van Limburg is het enige dagblad dat meer dan de helft van de oppervlakte besteedt aan neutrale bijdragen.

Het liberale dagblad Het Laatste Nieuws ruimt eveneens de helft van de oppervlakte in voor bijdragen met een neutrale of negatieve gerichtheid.

- c. De intensiteit van de gerichtheid werd vervolgens onderzocht in het *suggestiviteitsonderzoek*. In de eerste plaats werden het tekstgedeelte (lead en body copy) en de titels van de informatieve artikels onderzocht met als voornaamste doelstelling het detecteren van emotionaliserend taalgebruik. Het meest beïnvloedend van alle kranten was De Morgen. Dit blijkt uit het feit dat een ruime meerderheid van alle gedetecteerde voorbeelden aan dit dagblad kunnen worden toegeschreven, alsook uit de manifest positieve gerichtheid ervan.

De katholieke dagbladen springen veel spaarzamer om met emotionaliserend taalgebruik. Binnen deze groep varieert de gerichtheid van het taalgebruik nogal: van positief bij Het Belang van Limburg tot negatief bij Gazet van Antwerpen. Verder is het zo dat we in de informatieve bijdragen van De Standaard het laagste aantal voorbeelden van suggestief taalgebruik aantreffen, en dat die geen duidelijke gerichtheidstendens aanduiden. Hieruit kunnen we besluiten dat dit dagblad het minst beïnvloedend is.

Bij het liberale dagblad Het Laatste Nieuws valt uit het schaars aangewende emotionaliserende taalgebruik een negatieve tendens af te leiden.

De resultaten van het onderzoek naar de vermenging van feiten en commentaar liggen in de lijn van de laatst vermelde gegevens. De Morgen neemt 2/3 van alle gevallen van expliciete vermenging (waarbij de mening of de commentaar van de redactie rechtstreeks tussen de informatie wordt geschoven) voor zijn rekening. Dit en het feit dat al deze gevallen eenzijdig positief gericht zijn, bevestigt nogmaals het sterk opiniërend karakter van dit socialistisch dagblad. De overige gevallen van expliciete vermenging zijn ongeveer gelijkmatig verdeeld onder Het Volk en Gazet van Antwerpen, waarbij het laatste dagblad nogmaals zijn negatieve ingesteldheid tegenover de zaak Buyle laat blijken. Het objectief en zakelijk karakter van de berichtgeving in De Stan-

daard en in Het Belang van Limburg wordt onderstreept door het ontbreken van expliciete vermenging.

Uit het onderzoek naar de impliciete vermenging, waarbij de tendens van de titeldekken werd onderzocht, bleek voor De Morgen en Gazet van Antwerpen de bestaande positieve versus negatieve tendens bevestigd te worden.

- d. Het bleek dat de *commentariërende artikels* voor alle dagbladen (met uitzondering van Het Belang van Limburg) een kwantitatief niet te verwaarlozen factor waren. De relatieve oppervlakte van de 17 commentariërende artikels bedraagt gemiddeld 11,37 % van de totale oppervlakte.

De Morgen en De Standaard hechten hier het meeste belang aan, omdat ze beide meerdere hoofdartikels en commentaren wijden aan het gebeuren. De overige dagbladen schrijven elk slechts 1 hoofdartikel naar aanleiding van het ontslag van Daniël Buyle. Gazet van Antwerpen en Het Volk plaatsen daarnaast elk nog een column van de hand van een vrij bekend persoon.

Inhoudelijk zijn de commentariërende artikels opgebouwd rond een zevental centrale thema's. Het aantal door een dagblad behandelde thema's schommelt tussen 4 (De Standaard en Het Volk) en 7 (Gazet van Antwerpen). Ook de invalshoek van waaruit een thema wordt benaderd, verschilt nogal eens tussen (en in beperkte mate binnen) kranten met verschillende (of dezelfde) ideologische strekking. De positieve of negatieve ingesteldheid van een dagblad voor het gebeuren zal determinerend zijn voor het al dan niet behandelen van bepaalde thema's. De katholieke en de liberale dagbladpers zal eerder de "nefaste" effecten van de stakingsacties op de BRT onderlijnen, terwijl de socialistische dagbladpers eerder zal wijzen op de politieke aspecten van de zaak Buyle.

Opvallend is de polarisatie die bestaat op het vlak van de gerichtheid van de argumentatie. Er tekent zich een duidelijke breuklijn af tussen de geheel positieve ingesteldheid van de socialistische dagbladpers - die de verdediging van de zaak Buyle zal opnemen - en de vrijwel uitsluitend negatieve (zij het verschillend in intensiteit) gerichtheid van de katholieke en de liberale dagbladpers.

- e. Tenslotte werden de *lezersbrieven* onderzocht. Opmerkelijk zijn hier de parallellen die getrokken kunnen worden met de resultaten uit het onderzoek naar de commentariërende artikels. Alle dagbladen (met uitzondering van Het Belang van Limburg) publiceren deze brieven. Tijdens onze onderzoeksperiode werden 32 lezersbrieven gepubliceerd, wat staat voor 20 % van alle gepubliceerde bijdragen m.b.t. het ontslag van Daniël Buyle.

De Morgen neemt hier weer de helft van het totale aantal gepubliceerde brieven voor zijn rekening.

Op een enkele uitzondering na blijkt dat er een vrijwel absolute overeenkomst bestaat tussen de gerichtheid van de commentariërende artikels en de lezersbrieven. We kunnen ons hier toch wel terecht de vraag stellen of krantenredacties - gezien deze opmerkelijke gerichtheidsovereenkomst - niet één of andere vorm van gate-keeping toepassen bij de selectie en publikatie van lezersbrieven.

De overgrote meerderheid van de schrijvers van lezersbrieven bouwen hun

betoog op rond één van de zeven thema's die we terugvonden in de commentariërende artikels.

Waar de positieve of negatieve ingesteldheid van de dagbladen (zoals bleek in de commentariërende artikels) determinerend was voor het al dan niet behandelen van bepaalde thema's, is het treffend dat deze vaststelling eveneens opgaat voor de lezersbrieven. Alhoewel we in een aantal lezersbrieven een expliciete verwijzing vonden naar de standpunten ingenomen in de hoofdartikels, is het toch moeilijk om na te gaan of de themakeuze van de lezersbrieven werd ingegeven door deze van de editorialisten.

BESLUIT

Afsluitend kan gesteld worden dat de berichtgeving over het ontslag van D. Buyle enkele belangrijke gegevens oplevert.

Alhoewel er globaal genomen niet zoveel aandacht aan het gebeuren werd geschonken, bestond er toch een duidelijke tegenstelling - qua belangstelling - tussen enerzijds de socialistische en anderzijds de liberale en katholieke dagbladers.

Zo reageerden de socialistische kranten overwegend positief en (vrijwel alle) katholieke en liberale eerder negatief. Ons inziens leverde de inhoudsanalyse dan ook opmerkelijke resultaten op ter bevestiging van de bestaande tendenzen in de Vlaamse pers. Dat het in de Vlaamse pers niet alleen te doen is om het verschaffen van feitelijke informatie, blijkt indien men de socialistische versus de katholiek-liberale pers plaatst. Met uitzondering van het Belang van Limburg nemen alle dagbladen (en dit niet alleen in hun commentariërende artikels) uitgesproken standpunten in over de zaak Buyle. Kranten zoals De Morgen en Gazet van Antwerpen schrikken er niet voor terug om hun opinies op expliciete wijze in hun informatieve artikels te schuiven.

Al bij al valt het op dat - zij het in verschillende mate en intensiteit - de dagbladen de standpunten aankleven en/of als spreekbuis fungeren van hun respectieve zuilen waar ze (in)direct bij aanleunen. Dit geldt zowel voor het socialistische De Morgen, het liberale dagblad Het Laatste Nieuws, als De Standaard, Gazet van Antwerpen en Het Volk die behoren tot de katholieke zuil.

Dat dit het geval is komt tot uiting in de wijze waarop de dagbladen de zaak Buyle percipieerden. Voor De Morgen is de zaak Buyle een principiële kwestie waarbij de persvrijheid, het politiek fatsoen en de geloofwaardigheid van ons administratief rechtstelsel op het spel worden gezet, terwijl Het Volk het ontslag van Buyle herleidt tot "een arbeidsconflict tussen werknemer en werkgever".

Dat de zaak Buyle in zijn ontslagfase een politieke connotatie had gekregen, wordt eveneens bevestigd door de editorialisten in de Vlaamse pers. Naast de tegenstelling tussen de regeringsgezinde en de oppositiepers werd in de katholieke regeringsgezinde pers (o.a. in De Standaard) gewag gemaakt van het feit dat de zaak Buyle dreigde uit te groeien tot een "spleetzwam" tussen de CVP-PVV regeringsmeerderheid in de maanden voorafgaand aan de val van het kabinet Martens VII op 17 oktober 1987. De stilzwijgendheid van de CVP-mandatarissen versus de tegenstrijdige uitspraken (i.v.m. de zaak Buyle) binnen de PVV-gelederen zijn in dit verband een onomstotelijk gegeven.

Het lijkt ons interessant om de hypothetische vraag te stellen of het socialistisch

dagblad De Morgen eveneens zo veel aandacht aan de zaak Buyle besteed zou hebben, indien de SP indertijd zelf regeringsverantwoordelijkheid gedragen zou hebben. Men kan zich eveneens de vraag stellen of het liberale dagblad Het Laatste Nieuws het ontslag van Daniël Buyle niet anders behandeld zou hebben, mocht de PVV toen in de oppositie gezeteld hebben.

(*) Dit artikel is een samenvatting van de voornaamste bevindingen uit de eindverhandeling *De Zaak Buyle in de Vlaamse pers. Reconstructie van de zaak Buyle 1980 - 1987. Inhoudsanalyse*. Fac. Soc. Wet., Dep. Comm. Wet., K.U.Leuven, sept. 1989, 260 pp. Promotor : prof. Dr. W. Van der biesen.

NOTEN

- (1) BUYLE, D., De lobby's in het parlement. Touwtrekken om de hete brij, *Humo*, 13 november 1980, pp. 10-12.
- (2) SMEETS, R., De BRT-blaam van Buyle, *Komma*, 6 april 1983, pp. 10-14
- (3) BUYLE, D. (1986), *De lakeien van de Wetstraat*. Leuven, Kritak, 107 pp.
DE HAES, L., De lakeien van de Wetstraat. Interview met Daniel Buyle, *Humo*, 25 september 1986, pp. 9-11.
- (4) Raad van State, arrest nr. 24.667, 21 september 1984.
- (5) Deze verkiezingen werden gehouden, daar de Raad van State, na behandeling van een klacht, de uitslag van 10 oktober 1982 nietig had verklaard. Vanuit CVP/PVV-hoek werd Buyle op de korrel genomen omdat hij de overwinning van de SP en het verlies van de CVP/PVV-coalitie - als test-case van de stevigheid van de nationale rooms-blauwe regering - te veel in de verf gezet zou hebben.